

Повномасштабна війна росії проти України виявила неготовність низки надавачів небанківських фінансових послуг до сильних шоків. Через реалізацію операційних ризиків значна кількість учасників ринку вимушено призупинила або скоротила свою діяльність. Крім того, суттєво знизився попит на основні фінансові послуги. У I кварталі скоротилися надходження страхових премій за ризиковими видами страхування порівняно з показниками рік тому. Водночас знизилися страхові виплати та адміністративні витрати ризикових страховиків, що дало змогу утримати показники операційної ефективності та підвищити прибутковість. Страховики життя зберегли торішні обсяги страхових премій та прибутковість. Діяльність кредитних спілок надалі скорочувалася: обсяги активів та кредитування знижувалися. Разом з тим кредитні спілки завершили I квартал із незначним прибутком завдяки зменшенню адміністративних витрат, зростанню операційного доходу та помірним відрахуванням у резерви. Обсяг кредитування фінансовими компаніями та ломбардами в I кварталі також суттєво скоротився, що позначилося на їхніх фінансових результатах – обидва сегменти зафіксували чистий збиток.

Структура та проникнення сектору

У I кварталі 2022 року ринок надавачів небанківських фінансових послуг зазнав значних змін. Із початку повномасштабного вторгнення активність діючих на ринку фінустанов помітно послабилася. Відтоді також не зареєстровано жодної нової установи, хоча до початку війни на ринку з'явилися 25 установ, серед яких по одному ломбарду, страховику та кредитній спілці, два лізингодавці та 20 фінансових компаній. Натомість за I квартал кількість установ у Реєстрі зменшилась одразу на 175, більшість вилучено в березні. Ці установи вже не мали діючих ліцензій та переважно були зареєстровані на території ОРДЛО та Криму.

У січні-лютому всі ліцензії анульовано 10 установам, майже в усіх випадках – за ініціативою заявника. Семи фінансовим компаніям частково анульовано ліцензії, а одній фінансовій компанії тимчасово зупинено ліцензії до усунення виявлених порушень. У березні НБУ не приймав рішення про анулювання чи призупинення дії ліцензій.

Зважаючи на зменшення кількості учасників ринку, обсяги активів знизилися в усіх категорій фінустанов. Частка НБФУ в загальних активах фінсектору, нагляд за яким здійснює НБУ, впала з 12% до 11%.

Страховики

У I кварталі 2022 року кількість зареєстрованих страховиків надалі скорочувалася. Більшість страховиків на момент виключення з Реєстру вже не провадили діяльності, їхні ліцензії відкликано раніше.

У I кварталі обсяг активів ризикових страховиків, що відзвітували про свою діяльність, майже не змінився ані у кварталному, ані в річному вимірі. Однак повномасштабна війна та економічний спад негативно позначилися на обсягах операцій: валові страхові премії

скоротилися майже на 14% порівняно з I кварталом 2021 року. Виплати впали ще суттєвіше – на близько 22% р/р.

Страхові премії знизилися за більшістю видів страхування, найсуттєвіше – для страхування майна, вантажів та фінансових ризиків. В автострахованні скоротилося надходження премій із КАСКО. На противагу зросли страхові премії “Зеленої картки”, що пов'язано з виїздом значної кількості громадян із України через війну. Загалом транспортне та медичне страхування залишилися найбільшими сегментами ринку за обсягом отриманих премій.

Обсяг валових премій страховиків життя, у I кварталі майже не змінився порівняно з I кварталом 2021 року, однак скоротився порівняно з IV кварталом 2021 року. І за квартал, і в річному вимірі страхові виплати зменшилися, активи – навпаки зросли.

У I кварталі страховики передали на перестраховання близько 14% зібраних страхових премій, переважно більшість із них – перестраховикам-нерезидентам. Із запровадженням воєнного стану та введенням валютних обмежень взаємодія з останніми значно ускладнилася. Через зазначені обмеження сплата перестрахових премій в іноземній валюті не здійснюється за більшістю видів. Це ускладнює подовження діючих та укладання нових договорів.

Коефіцієнти збитковості ризикових страховиків за квартал майже не змінилися та залишилися близькими до 40%. Хоча виплати скоротилися більше, ніж премії, ризикові страховики помітно збільшили резерви збитків як за добровільними, так і за обов'язковими видами страхування.

У відповідь на різке зменшення страхових премій страховики змогли значно скоротити адміністративні

витрати. Це дало змогу втримати комбінований коефіцієнт на рівні 85%, що незначно вище, ніж у IV кварталі 2021 року.

У I кварталі інвестиційні доходи ризикових страховиків зменшилися порівняно з нетипово високим значенням IV кварталу 2021 року, проте зросли майже вдвічі порівняно з I кварталом 2021 року. Ануалізований коефіцієнт ефективності діяльності майже не змінився та становить 80%. Основним джерелом інвестиційних доходів були депозити та державні цінні папери.

Страховики життя наростили інвестиційні доходи: на 30% порівняно з IV кварталом 2021 року та на 43% – I кварталом 2021 року. Дохід від вкладень у державні цінні папери становить основу інвестиційного доходу. Доходи за депозитами у звітному кварталі зростали швидше.

Страховики були прибутковими за результатами I кварталу 2022 року. Фінансовий результат ризикових страховиків, які відзвітували, перевершив значення за відповідний період торік попри майже незмінні показники операційної ефективності. Цьому сприяло помітне зменшення інших витрат. Прибуток страховиків життя збільшився незначно, а рентабельність активів залишилася на минулорічному рівні.

Кількість порушників нормативів за квартал зросла. Станом на 1 квітня 2022 року хоча б один з нормативів платоспроможності порушували 11 страховиків, на сім більше ніж на початок року. Порушення допускали невеликі за розміром страховики, що раніше виконували вимоги. Частка страховиків-порушників в активах сектору становить усього 2.6%.

Кредитні спілки

У I кварталі 2022 року сектор надалі скорочувався. Ринок залишила низка неактивних кредитних спілок – переважно малих. Якість подання звітності значно погіршилася: не відзвітували за I квартал 2022 року кредитні спілки, що мають майже чверть активів. Серед них частина кредитних спілок, що залишилися на тимчасово окупованих територіях або зареєстрована в зоні бойових дій. Активи установ, що відзвітували НБУ, знизилися за I квартал на 4%.

Унаслідок зниження економічної активності, обсяг нових кредитів у I кварталі скоротився в півтора рази порівняно з відповідним періодом минулого року. Середня заявлена частка прострочених кредитів майже не змінилася. Однак сьогодні цей показник не повною мірою відображає очікувані втрати від кредитного ризику внаслідок поточної кризи. Згідно з регуляторними послабленнями кредитні спілки можуть тимчасово не враховувати кількість днів прострочення виплат за кредитами під час формування резервів забезпечення покриття втрат від неповернення позичок. Оцінка якості портфеля та визнання втрат відбуватиметься із часом та завдяки поступовому відновленню регуляторних вимог.

Кредитні спілки, що подали звітність у I кварталі 2022 року, історично мали в середньому вищі показники операційної ефективності, ніж ті, що не відзвітували. У I кварталі співвідношення операційних витрат і доходів

(CIR) для них становило 76%. Водночас дещо зросли витрати кредитних спілок на формування резервів. Проте зниження операційних витрат дало змогу зберегти помірну прибутковість.

Незначні прибутки дещо підвищили обсяг нерозподіленого прибутку кредитних спілок порівняно з початком року. Водночас скоротилися обсяги депозитів та додаткових пайових внесків на 5% і 11% відповідно. Відплив коштів дещо стримували введені регулятором обмеження на дострокове повернення вкладів членів спілок та заборона повернення додаткових пайових внесків пов'язаним особам.

Станом на 1 квітня 2022 року лише дві кредитні спілки порушували нормативи достатності капіталу.

Фінансові компанії та ломбарди

Звітність фінансових компаній та ломбардів за I квартал наразі найменш повна. Обсяги активів тих установ, що подали звітність, дещо зросли. Проте вони зменшилися порівняно з активами сектору до початку повномасштабного вторгнення, особливо у ломбардів. Кредитування ломбардами знизилося на чверть, фінансовими компаніями – на 45%. За результатами I кварталу фінансові компанії й ломбарди були збитковими.

Перспективи та ризики

Для поступового відновлення активності учасників небанківського фінансового сектору їм необхідно налагодити діяльність та канали надання фінансових послуг в умовах війни. Значну увагу при цьому варто приділяти забезпеченню фізичної безпеки роботи установ, клієнтів та кібербезпеці. Усім небанківським фінансовим установам потрібно посилити свою здатність надавати послуги онлайн із забезпеченням цілодобової максимально повної клієнтської підтримки.

Із розгортанням кризи крім операційних посилюються кредитні ризики та ризики ліквідності, а для страховиків – також андеррайтингові ризики. Установам-кредиторам варто належно відображати якість кредитного портфеля, своєчасно проводити реструктуризації для позичальників, що зазнали негативного впливу війни. Проте такі реструктуризації не мають приховувати неспроможність позичальника обслуговувати борг. Страховикам варто актуалізувати оцінки ризиків, за потреби переглянути тарифи, оцінки резервів та планові показники діяльності.

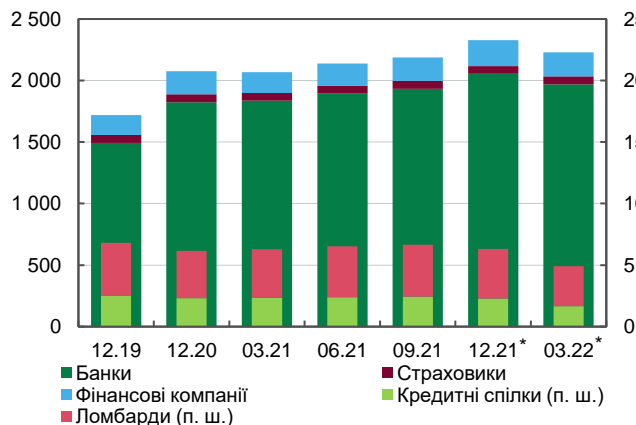
З урахуванням скорочення обсягу майже всіх основних операцій та відповідно доходів, надавачам небанківських фінансових послуг доцільно оптимізувати витрати діяльності, перш за все – адміністративні. Водночас вони повинні надалі виконувати власні зобов'язання перед клієнтами – це запорука збереження довіри до фінансового ринку.

НБУ поступово відновлюватиме тимчасово призупинені регуляторні вимоги та повернеться до застосування наглядових інструментів для забезпечення належного нагляду за небанківськими фінансовими установами в умовах воєнного стану.

Структура та проникнення сектору

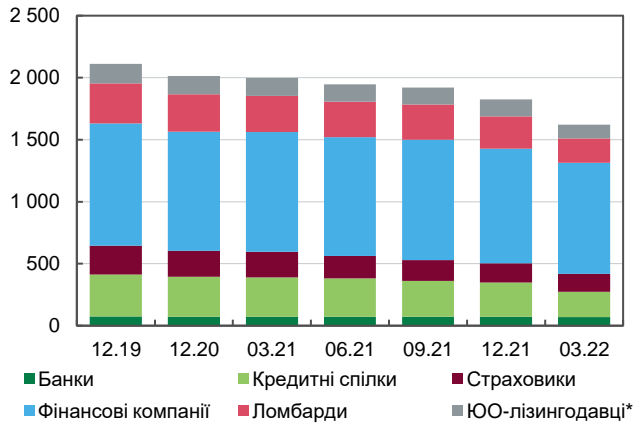
У I кварталі обсяги активів банків і страховиків зменшилися помірно, ломбарди та кредитні спілки не дорахувалися понад 19% обсягів активів. Кількість фінансових установ скоротилася: більшість було виключено з Реєстру внаслідок того, що не мали ліцензій.

Графік 1. Структура активів фінансового сектору, млрд грн

* Звітність надавачів небанківських фінансових послуг станом на 23 липня 2022 року.

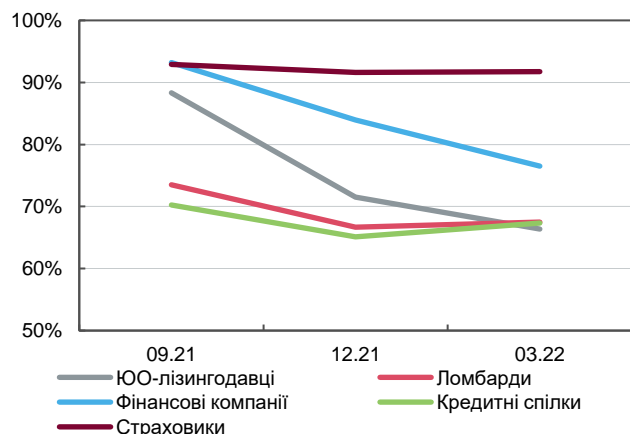
Графік 2. Кількість надавачів фінансових послуг

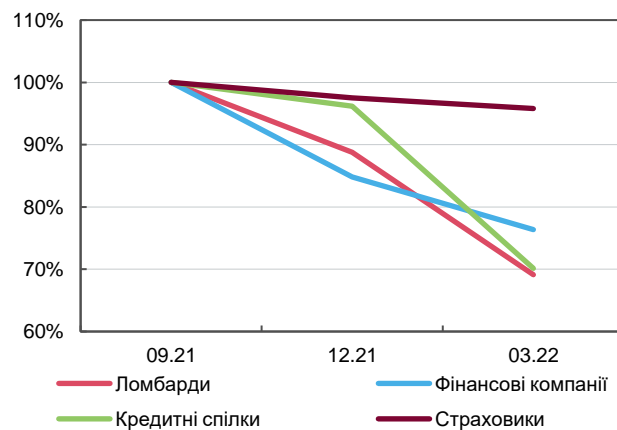
* ІЮ-лізингодавці не є фінансовими компаніями, однак мають право надавати послуги з фінансового лізингу.

Стан подання звітності за I квартал 2022 року погіршився порівняно з попереднім періодом у більшості секторів, найсуттєвіше – у фінансових компаній та ІЮ-лізингодавців.

Графік 3. Фінансові установи, що подали звітність, частка від кількості установ, що внесені до Реєстру*

Графік 4. Частка активів фінансових установ, що відзвітували у відповідному періоді, від обсягу активів фінансових установ у III кварталі 2021 року

* До кінця I кварталу в Реєстрі знаходилися компанії, зареєстровані в АР Крим та на непідконтрольних територіях Донецької та Луганської областей. Звітність надавачів небанківських фінансових послуг станом на 23 липня 2022 року.

У I кварталі обсяги активів банків і страховиків знижувалися повільніше, ніж інших фінансових установ. Частка надавачів небанківських фінансових послуг зменшилася до 11%.

Таблиця. Фінансові установи, регулювання та нагляд за якими здійснює Національний банк України*

		2019	2020	03.2021	06.2021	09.2021	12.2021	03.2021	Зміна за I квартал
Страховики	Активи, млн грн	63 867	64 903	64 271	65 178	65 636	64 803	63 888	-1.4%
	Кількість компаній	233	210	208	181	169	155	145	-10
Кредитні спілки	Активи, млн грн	2 502	2 317	2 335	2 394	2 438	2 279	1 667	-26.9%
	Кількість компаній	337	322	316	308	289	278	205	-73
Банки	Активи, млн грн	1 493 298	1 822 841	1 835 527	1 892 468	1 931 916	2 053 819	1 970 150	-4.1%
	Кількість компаній	75	73	73	73	71	71	69	-2
Фінансові компанії	Активи, млн грн	162 197	186 572	167 038	179 862	191 114	209 396	196 312	-6.2%
	Кількість компаній	986	960	964	958	971	922	894	-28
Ломбарди	Активи, млн грн	4 265	3 854	3 968	4 126	4 207	4 028	3 258	-19.1%
	Кількість компаній	324	302	292	287	283	261	197	-64

* Разом зі звітністю за I квартал 2022 року НБФУ мали змогу уточнити дані звітності за IV квартал 2021 року. Через це відбулися ретроспективні уточнення окремих показників, зокрема розміру активів.

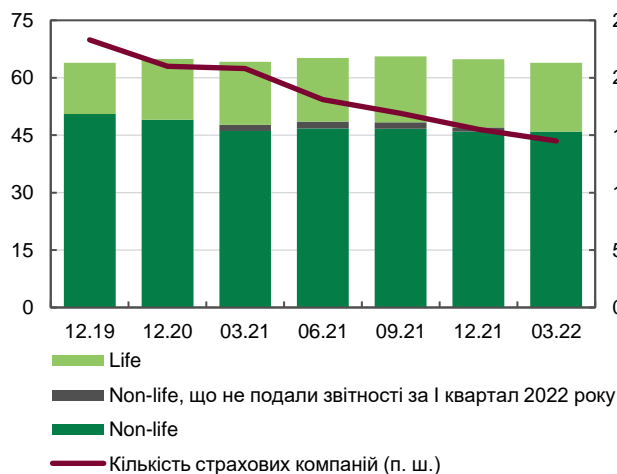
Звітність надавачів небанківських фінансових послуг станом на 23 липня 2022 року.

Страховики

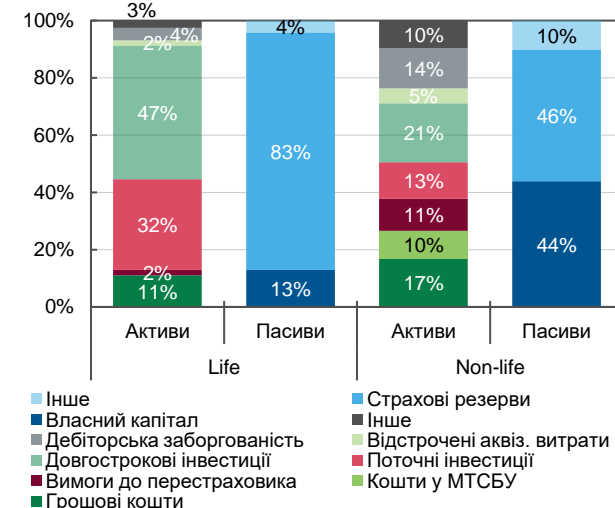
У цьому розділі інформація за IV квартал 2021 року та I квартал 2022 року надана про страховиків, що подали відповідну звітність до Національного банку України станом на 23 липня 2022 року.

Обсяг активів страховиків життя зріс, на противагу зменшенню активів ризикових страховиків. В активах страховиків життя на 4 в. п. зросла частка грошових коштів – компанії змінили структуру активів на користь ліквідніших. Структура активів ризикових страховиків майже не змінилася.

Графік 5. Обсяг активів страховиків та їхня кількість, млрд грн

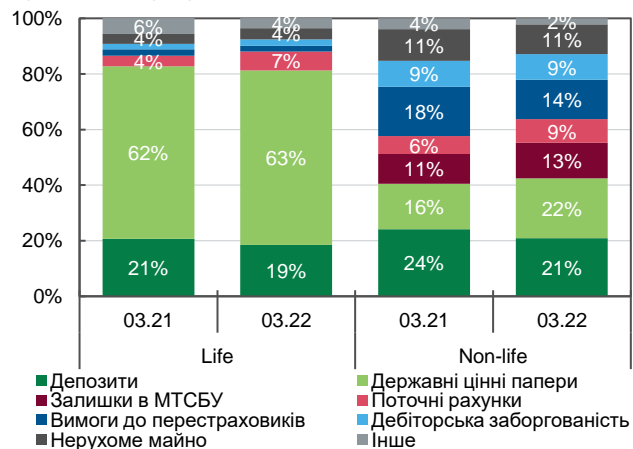

Графік 6. Структура активів та пасивів страховиків на 01.04.2022

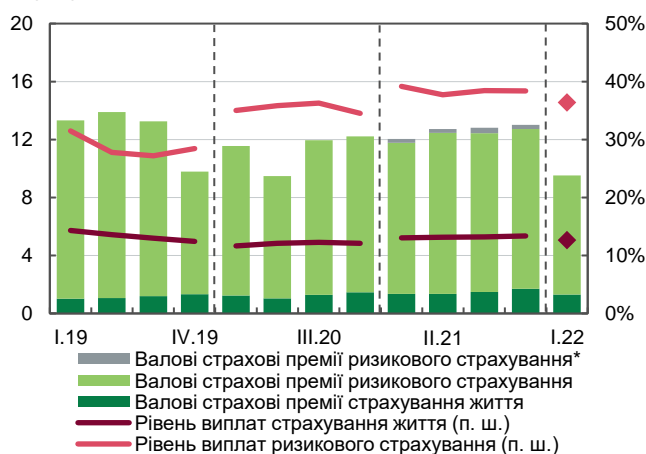
Страховики збільшили обсяги своїх вкладень у державні цінні папери. Частка депозитів дещо зменшилася.

Графік 7. Структура прийнятних активів на покриття резервів страховиків, млрд грн

Порівняно з IV кварталом 2021 року обсяги премій страхування життя та ризикового страхування зменшилися на 24% та 27% відповідно.

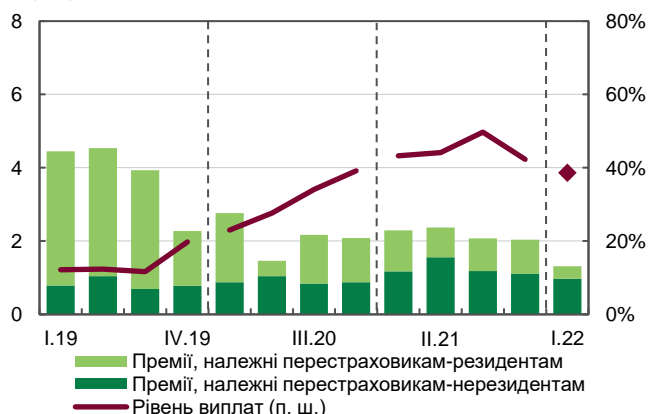
Графік 8. Премії та рівень виплат у розрізі видів страхування, млрд грн

* Страховики, що не подали звітності за I квартал 2022 року.

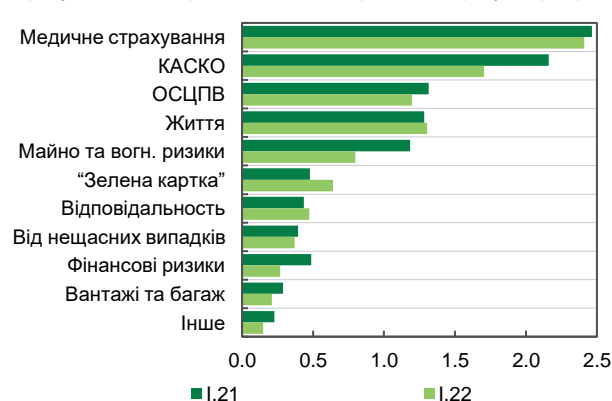
Страхові премії, належні перестраховикам-резидентам, зменшилися на 64% за квартал, а перестраховикам-нерезидентам – на 13%.

Графік 9. Премії, належні перестраховикам, та рівень виплат, млрд грн

За більшістю видів страхування обсяг премій скоротився порівняно із I кварталом 2021 року. Найбільшими залишаються обсяги страхових премій за авто та медичним страхуванням.

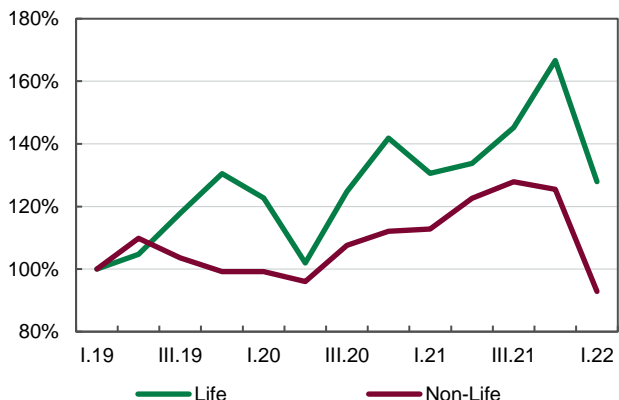
Графік 10. Страхові премії за найпоширенішими видами страхування в I кварталі 2021 та I кварталі 2022 року, млрд грн

Дані страховиків, що подали звітність за I квартал 2022 року.

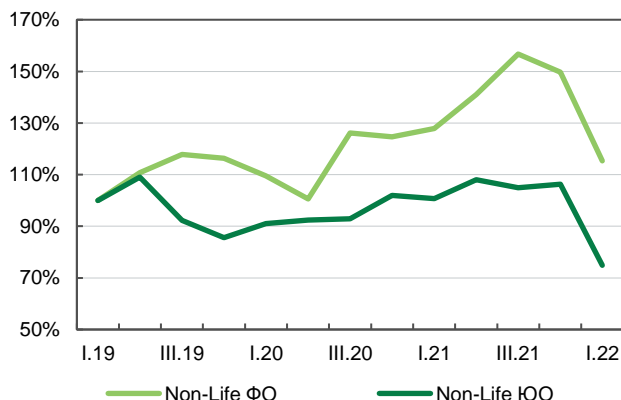
Чисті премії зі страхування життя та ризикового страхування, як від фізичних, так і від юридичних осіб, суттєво зменшилися за квартал. Чисті премії з ризикового страхування найнижчі за останні три роки.

Графік 11. Валові страхові премії за видами страхування (без вхідного перестраховування), I квартал 2019 року = 100%

Значення в IV кварталі 2021 року та I кварталі 2022 року – приріст лише за компаніями, що подали звітність за ці періоди.

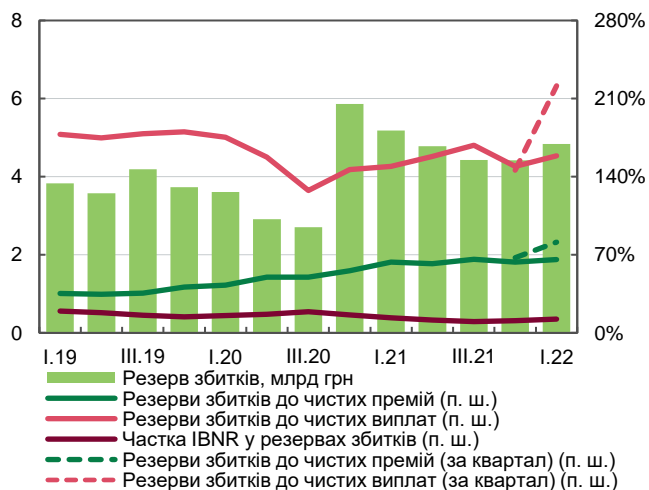
Графік 12. Премії з ризикового страхування в розрізі типів страхувальників, I квартал 2019 року = 100%

Значення в IV кварталі 2021 року та I кварталі 2022 року – приріст лише за компаніями, що подали звітність за ці періоди.

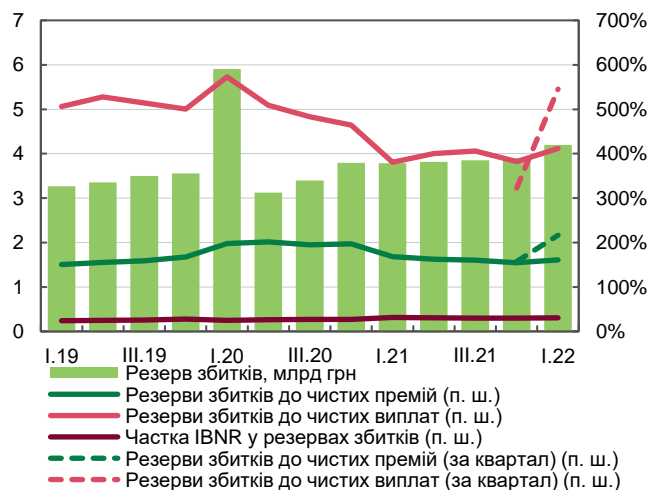
Резерви збитків за добровільними та обов'язковими видами страхування помітно зросли. Це та зменшення чистих премій та чистих виплат призвело до збільшення коефіцієнтів резервування.

Графік 13. Коефіцієнти резервування* добровільного non-life-страхування

* Коефіцієнти резервування розраховані в річному вимірі.

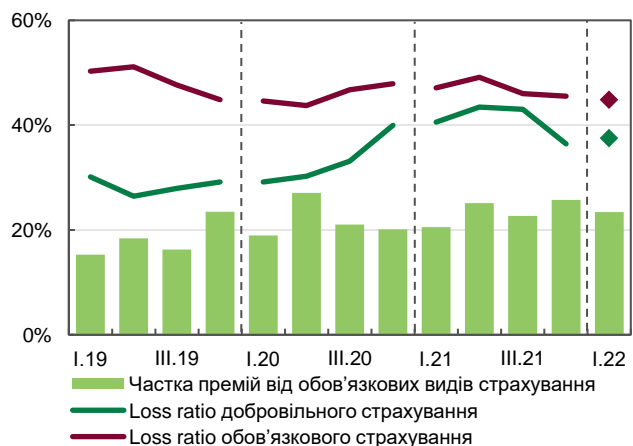
Графік 14. Коефіцієнти резервування* обов'язкового non-life-страхування

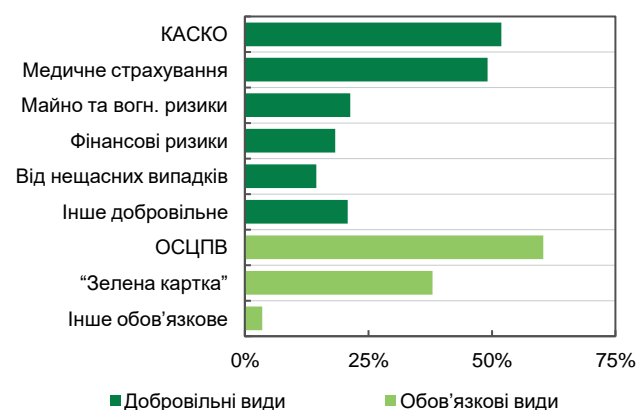
* Коефіцієнти резервування розраховані в річному вимірі.

Ануалізовані коефіцієнти збитковості добровільного та обов'язкового страхування майже не змінилися в I кварталі 2022 року. Автострахування та медичне страхування традиційно мали найвищі коефіцієнти збитковості.

Графік 15. Частка премій з обов'язкового страхування та коефіцієнти збитковості (loss ratio) страхування non-life

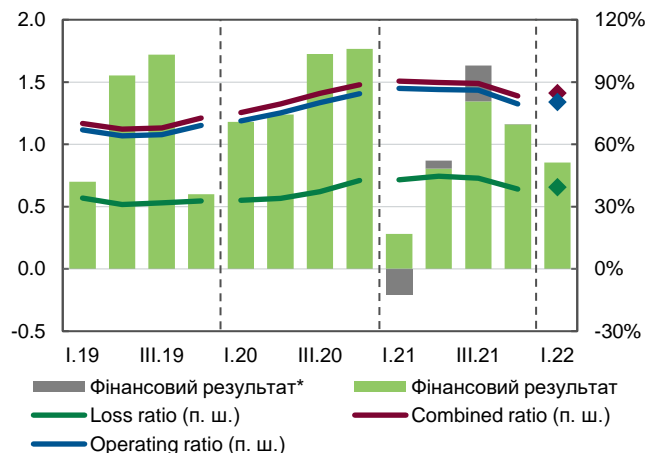
Графік 16. Коефіцієнти збитковості (loss ratio) окремих видів страхування

На основі даних компаній, що подали звітність за I квартал 2022 року.

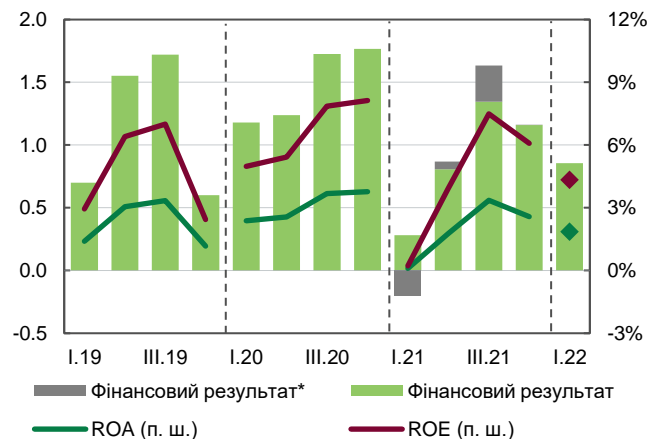
Ануалізований коефіцієнт ефективності діяльності ризикових страховиків майже незмінний – 80%. Прибутковість та рентабельність виросла порівняно з показниками рік тому за рахунок значного зменшення інших витрат.

Графік 17. Фінансовий результат наростаючим підсумком і показники операційної діяльності ризикових страховиків, млрд грн

* Компанії, що не подали звітності за I квартал 2022 року.

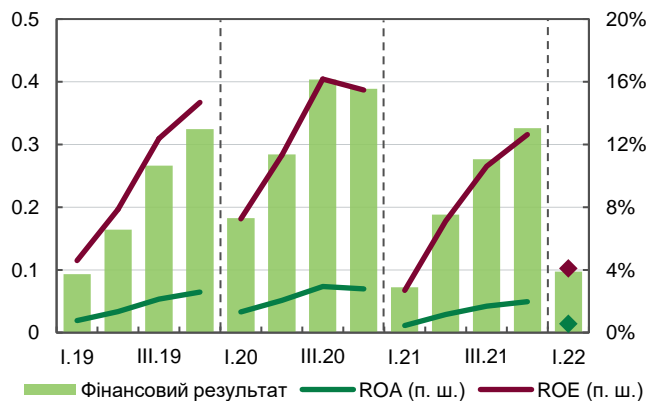
Графік 18. Фінансовий результат ризикових страховиків наростаючим підсумком, млрд грн

* Компанії, що не подали звітності за I квартал 2022 року.

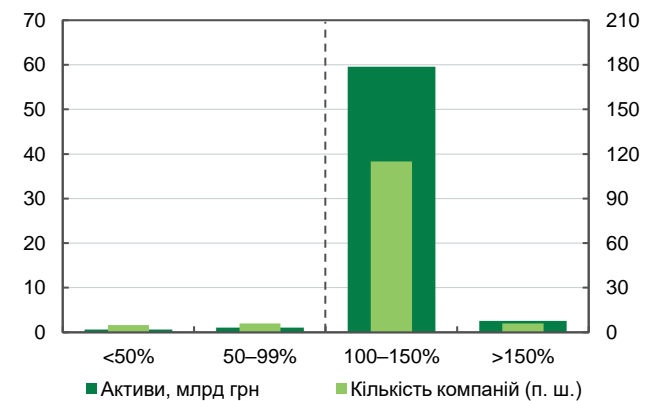
Страховики життя в I кварталі отримали прибуток, близький до історичних значень.

Графік 19. Фінансовий результат life-страховиків наростаючим підсумком, млрд грн

Протягом I кварталу кількість страховиків, що не виконали вимог до платоспроможності і достатності капіталу зростає з 4 до 11.

Графік 20. Розподіл кількості й активів страховиків* за співвідношенням прийнятних активів та нормативного запасу платоспроможності на 1 квітня 2022 року

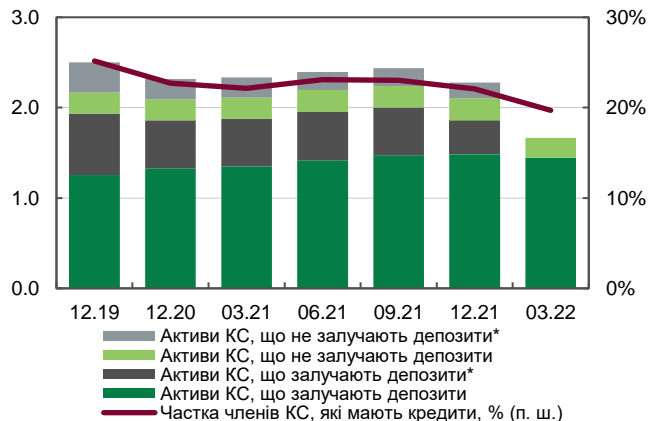
* Графік побудовано з використанням даних 132 компаній.

Кредитні спілки

У цьому розділі інформація за IV квартал 2021 року та I квартал 2022 року надана про кредитні спілки, що подали відповідну звітність до Національного банку України станом на 23 липня 2022 року.

Активи кредитних спілок, що звітують, скоротилися, помітніше – тих, що не залучають депозити. Частка активних членів кредитних спілок, що отримали кредити, знизилася до 20%.

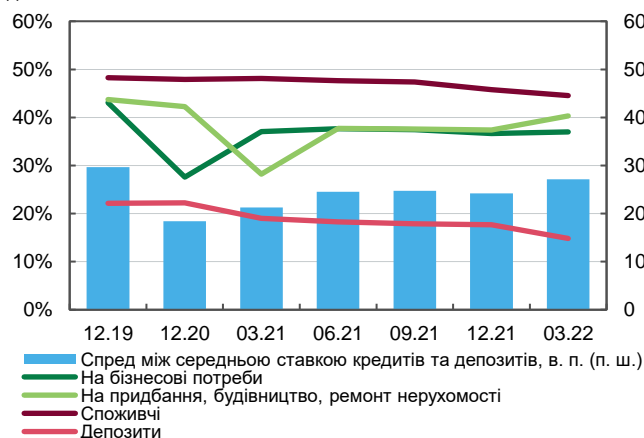
Графік 21. Загальні активи кредитних спілок (КС) та частка членів кредитних спілок, що отримали кредити, млрд грн

* Не подали звітність у I кварталі 2022 року.

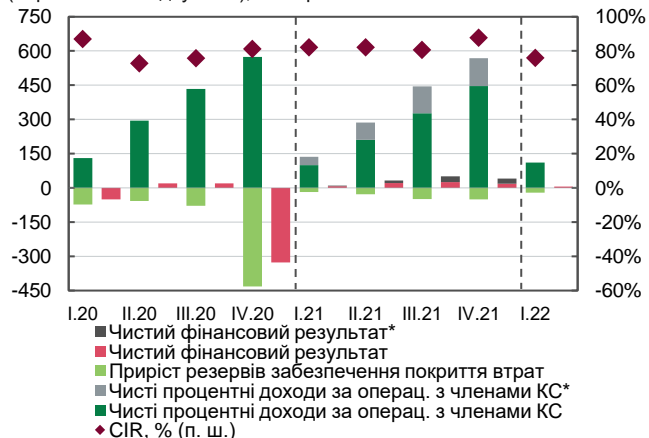
У I кварталі майже на 3 в. п. збільшився спред між середньою ставкою за кредитами та депозитами. Кредитні спілки знизили вартість депозитів за незмінно високих кредитних ставок.

Графік 23. Середні процентні ставки за непогашеними кредитами та депозитами членів КС

Операційний дохід кредитних спілок, що звітують, та їхні витрати на формування резервів дещо збільшилися порівняно з I кварталом 2021 року.

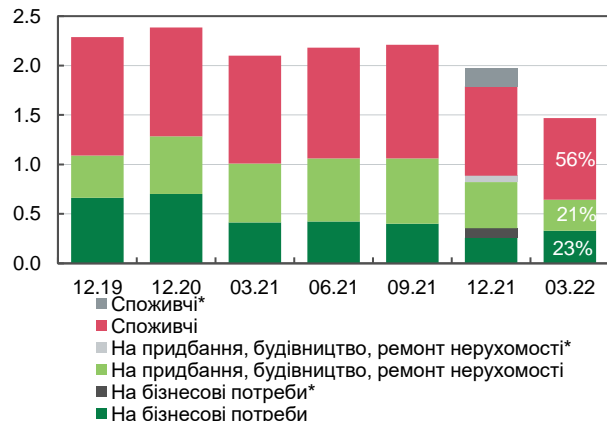
Графік 25. Операційна ефективність діяльності кредитних спілок (наростаючим підсумком), млн грн

* Не подали звітність у I кварталі 2022 року.

Кредитний портфель кредитних спілок, що постійно звітують, зменшився за квартал на 10%. Найпомітніше знизився іпотечний портфель.

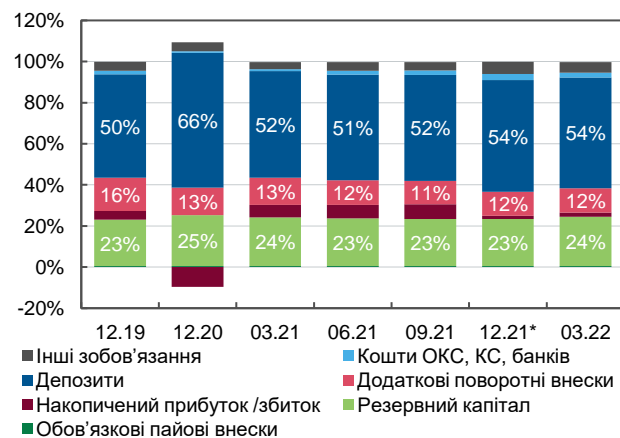
Графік 22. Структура основної суми заборгованості за кредитами членів кредитних спілок, млрд грн

* Не подали звітність у I кварталі 2022 року.

Структура фондування майже не змінилася. Дещо зросла частка резервного капіталу та зменшилася частка додаткових поворотних внесків.

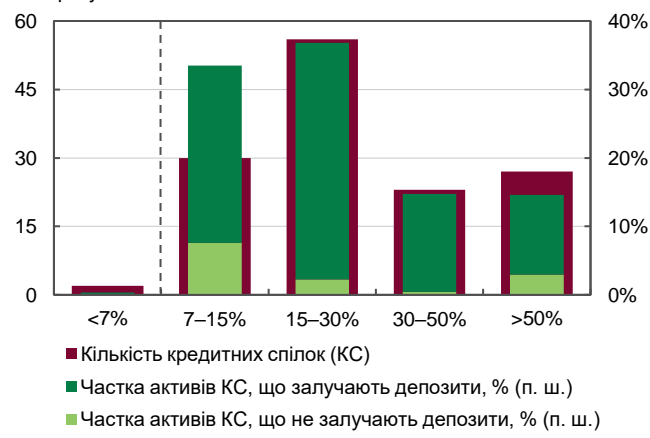
Графік 24. Структура зобов'язань та власного капіталу

* Враховано кредитні спілки, що звітували в I кварталі 2022 року.

Лише дві спілки порушили мінімальні вимоги до платоспроможності на 1 квітня 2022 року.

Графік 26. Розподіл достатності основного капіталу на 1 квітня 2022 року*

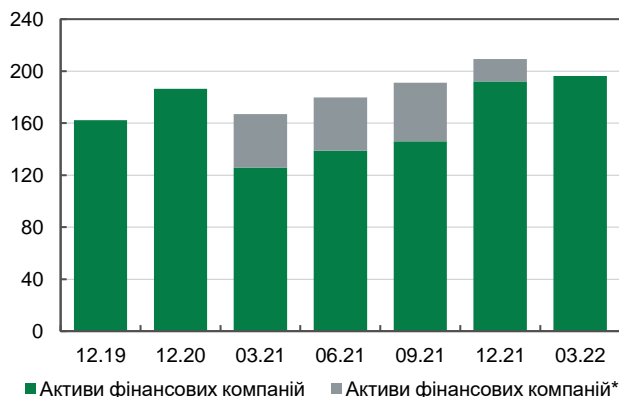
* За даними звітності, поданої станом на 1 квітня 2022 року.

Фінансові компанії та ломбарди

У цьому розділі інформація за IV квартал 2021 року та I квартал 2022 року надана про фінансові компанії і ломбарди, що подали відповідну звітність до Національного банку України станом на 23 липня 2022 року.

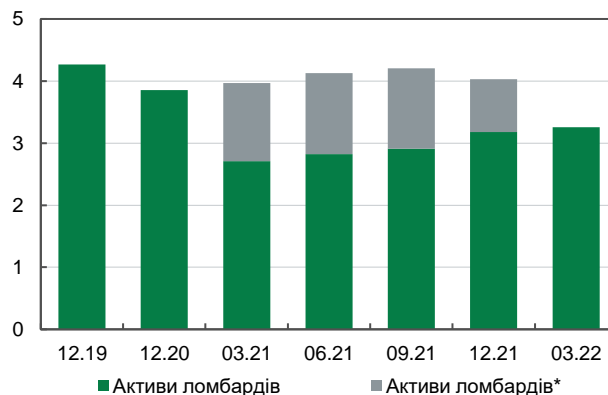
У I кварталі обсяги активів фінансових компаній і ломбардів, що відзвітували про свою діяльність, зросли на 2%.

Графік 27. Активи фінансових компаній, млрд грн

* Фінансові компанії, які не подали звітності за I квартал 2022 року або були виключені з Реєстру.

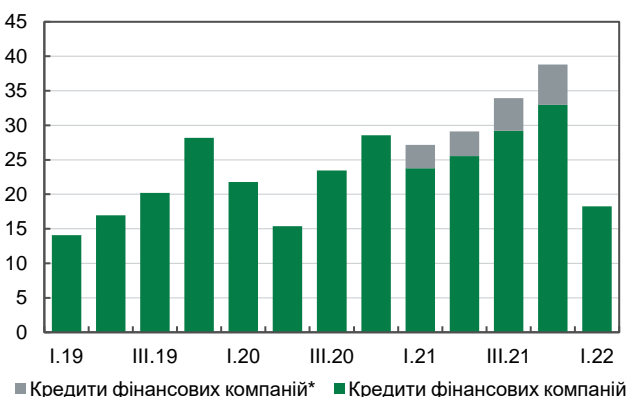
Графік 28. Активи ломбардів, млрд грн

* Ломбарди, які не подали звітності за I квартал 2022 року або були виключені з Реєстру.

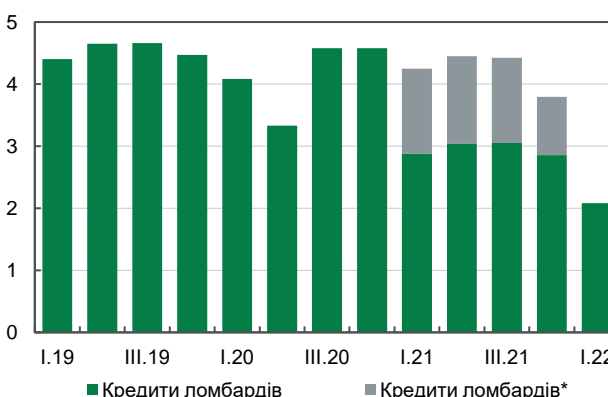
У I кварталі обсяги кредитування фінансовими компаніями, які надали звітність, зменшилися на 45%. Така сама тенденція спостерігалася в сегменті кредитування ломбардами: обсяги позик знизилися на чверть.

Графік 29. Обсяги наданих протягом кварталу кредитів фінансовими компаніями, млрд грн

* Фінансові компанії, які не подали звітності за I квартал 2022 року або були виключені з Реєстру.

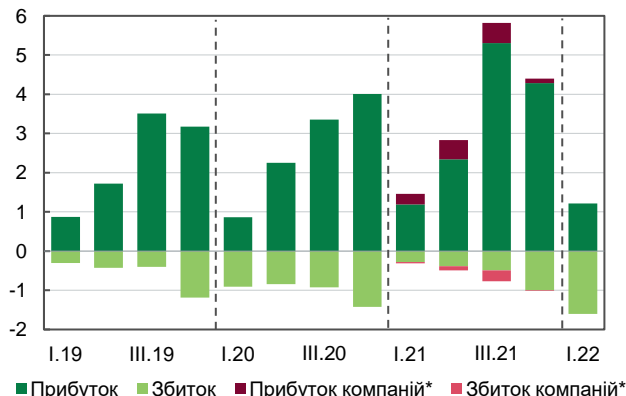
Графік 30. Обсяги наданих протягом кварталу кредитів ломбардами, млрд грн

* Ломбарди, які не подали звітності за I квартал 2022 року або були виключені з Реєстру.

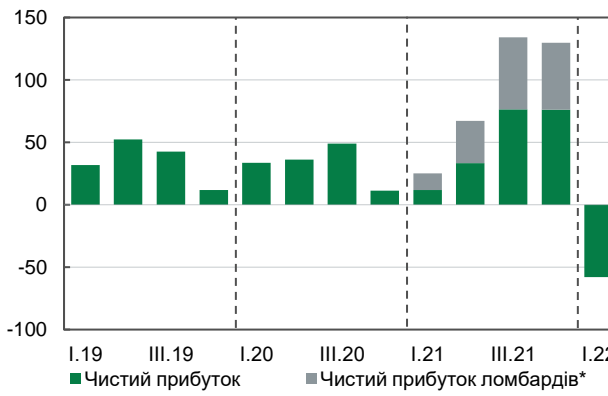
У I кварталі фінансові компанії, вперше з початку 2020 року, були збитковими. Ломбарди також зазнали значних збитків, чого не було в гостру фазу коронакризи.

Графік 31. Фінансовий результат фінансових компаній наростаючим підсумком, млрд грн

* Фінансові компанії, які не подали звітності за I квартал 2022 року або були виключені з Реєстру.

Графік 32. Фінансовий результат ломбардів наростаючим підсумком, млн грн

* Ломбарди, які не подали звітності за I квартал 2022 року або були виключені з Реєстру.

Примітки.

Джерело інформації – Національний банк України, якщо не зазначено інше.

Огляд стосується переважно стану ринку страховиків і кредитних спілок у I кварталі 2022 року. Довідково надана окрема інформація про стан фінансових компаній та ломбардів.

Національний банк України продовжує працювати над удосконаленням процедур контролю за звітністю з метою підвищення якості даних та максимальної повноти і коректності розкриття інформації про діяльність НБФУ. Разом із поданням звітності за I квартал 2022 року небанківські фінансові установи коригували на вимогу регулятора показники звітності за попередні періоди (зокрема IV квартал 2021 року). Тому дані Огляду за окремими показниками було скориговано відповідно до наданих уточнень.

До вибірки належать установи, платоспроможні на кожну звітну дату, що надали звітність, якщо не зазначено інше.

Сума компонентів може не збігатися з підсумковою сумою в результаті округлення даних.

Скорочення та аббревіатури:

КАСКО	Страхування наземного транспорту (крім залізничного)
КЕП	Кваліфікований електронний підпис
КС	Кредитна спілка
МТСБУ	Моторне (транспортне) страхове бюро України
НБУ	Національний банк України
НБФУ	Небанківські фінансові установи
ОКС	Об'єднана кредитна спілка
ОСЦПВ	Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів
Реєстр	Державний реєстр фінансових установ
Ризикові страховики	Страховики, які займаються видами страхування іншими, ніж страхування життя
Рівень виплат	Співвідношення виплат і премій за чотири квартали, що передують даті оцінки
Страховики життя	Страховики, які займаються страхуванням життя
Фінкомпанії	Фінансові компанії
ФО	Фізичні особи
ФОП	Фізичні особи-підприємці
ЮО	Юридичні особи
ЮО-лізингодавець	Юридична особа, без статусу фінансової установи, яка може надавати лише одну фінансову послугу – фінансовий лізинг. Можуть здійснювати іншу господарську діяльність (наприклад, оперативний лізинг)
CIR	Cost-to-Income Ratio. Співвідношення операційних витрат і операційних доходів
Combined ratio, комбінований коефіцієнт	Loss ratio, що збільшене на співвідношення операційних витрат і премій, скоригованих на суму резервів незароблених премій
IBNR	Incurred but not reported. Резерв збитків, які виникли, але не заявлені
Investment income ratio, коефіцієнт інвестиційного доходу	Співвідношення інвестиційного доходу і премій, скоригованих на суму резервів незароблених премій
Loss ratio, коефіцієнт збитковості	Співвідношення виплат, скоригованих на зміну резервів збитків, витрат на врегулювання та премій, скоригованих на суму резервів незароблених премій
Operating ratio, коефіцієнт ефективності діяльності	Combined ratio, що зменшене на співвідношення інвестиційних доходів і премій, скоригованих на суму резервів незароблених премій
ROA	Return on assets. Рентабельність активів
ROE	Return on equity. Рентабельність власного капіталу
в. п.	Відсотковий пункт
грн	Гривня
кв.	Квартал
міс.	Місяць
млн	Мільйон
млрд	Мільярд
п. ш.	Права шкала
тис.	Тисяча
р/р	Порівняно з аналогічною датою / аналогічним періодом попереднього року